

”Forskningen gör klientsamtalet mer styrt”

– När klientsamtalet blir en del av forskningen blir det mer styrt av metoden. Utmaningen består i att också kunna vara lyhörd för det unika som kan hända i samtalet. Det säger psykolog Peter Sand, som forskar om familjedynamiken efter det att ett barn drabbas av diabetes.

Peter Sand arbetar som psykolog och psykoterapeut på Drottning Silvias barn- och ungdoms-sjukhus i Göteborg, och är doktorand vid Göteborgs universitet och inom Vårdalinstitutet. Eftersom det handlar om somatisk sjukvård är läkare och sjuksköterskor de klart dominerande yrkesgrupperna. Ändå har det varit opproblemiskt att påbörja ett psykologiskt forskningsprojekt trots att det även berör en rad andra yrkesgrupper, förklarar Peter Sand.

– Även läkare och sjuksköterskor är väl medvetna om de psykologiska reaktioner som både föräldrar och barn uppvisar, när barnet drabbas av en svår kronisk sjukdom. Jag upplever därför att min forskning är mycket välkommen.

Peter Sand blev legitimerad psykolog 1998 och han har därefter arbetat med barn, ungdomar och familjer, sedan 2006 bland annat på diabetesmottagningen vid Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus. Han har en psykodynamiskt inriktad psykoterapiutbildning. Forskningen bygger på de samtal han för med föräldrar och insjuknade barn.

– Jag har alltid varit intresserad av familjedynamiken, hur föräldrar relaterar till sina barn och hur det påverkar barnets utveckling. Familjedynamiken påverkas mycket då ett barn drabbas av en kronisk sjukdom, säger Peter Sand.

FÖRÄLDRAR VARS BARN drabbas av diabetes upplever ofta en förlust av ett friskt barn, en kris som kan ge upphov till en rad psykologiska reaktioner. Vissa återkommer hos nästan alla föräldrar, andra är unika. Stressreaktioner är vanliga, liksom skuld känslor då sjukdomen är förknippad med en viss ärftlighet. Många barn reagerar även psykologiskt. Föräldrarnas engagemang

FOTO: MAGNUS GOTANDER

PETER SAND

Doktorand vid Göteborgs universitet.
Aktuell: Studerar hur familjedynamiken påverkar då ett barn blir svårt sjuk.

i diabetesbehandlingen är viktig, men engagemanget kan också påverka synen på barnet och dess mognadsnivå.

– Efter diagnosen bemöter en del föräldrar sitt barn som yngre än vad det egentligen är, bland annat för att de i början behöver gå upp mitt i natten för att mäta blodsockret. Barnet kan också uppleva begränsningar i skolan och på fritiden. I ett vidare perspektiv kan dessa förändringar påverka barnets utveckling, säger Peter Sand.

Vissa föräldrar kan, till följd av den starka fokuseringen på behandlingen, också få svårt att skilja på vem som egentligen har sjukdomen: barnet eller de själva. Det kan skapa destruktiva mönster, konflikter, som kretsar kring

behandlingen. Samtidigt vet man att barn vars föräldrar har en god inlevelseförmåga i den kroniska sjukdomen, upplever att de har ett starkare föräldrastöd. Det främjar den medicinska behandlingen och hur barnet mår och fungerar i vardagen.

– Psykologens roll i den här situationen är att genom samtal bland annat hjälpa föräldrarna att lättare ta sig igenom den första psykologiska processen, som vanligtvis brukar avta efter det första halvåret efter insjuknandet. Det handlar mycket om hur föräldrarna talar med varandra, hur de löser problem tillsammans. Gamla konflikter mellan föräldrarna kan komma upp till följd av den nya krisen, säger Peter Sand, och fortsätter:

– Vi vet också att förutsättningar för en god behandling ofta finns där föräldrarna i grunden har en god relation, det vill säga att de är vana vid att ha ett pågående samtal med varandra.

PETER SAND HAR som målsättning att inkludera 100 familjer i sin studie, som på sikt ska ingå i hans doktorsavhandling. Utfallsvariabler i projektet är metabola, psykologiska, sociala, hälsoekonomiska och aktivitetsrelaterade. Tre grundläggande problem har beaktats vid utformningen av den familjeinriktade psykologiska interventionen: Hur påverkas familjestrukturen när ett barn insjuknar i diabetes? Vilka förändringar och krav ställs på familjen när förutsättningarna för vardagen ändras? På vilket sätt kan samspelet mellan föräldrar och barn (familjedynamiken) främja den önskvärda diabetesbehandlingen?

– Jag träffar framför allt familjerna de sex första månaderna efter diabetesdebuten, det är under den tiden de psykologiska reaktionerna är intensivast och behovet av samtal störst. Varje samtal är

45-60 minuter långt.

– Samtalen skiljer sig från det samtalsarbete jag normalt bedriver. Det finns teman inom ramen för forskningsprojektet som jag diskuterar med familjerna, till exempel hur de löser konflikter eller förhållningssätt till barnen beroende på barnets ålder. I det avseendet är jag ganska styrd. Men jag måste samtidigt vara lyhörd för det unika som kan hända i samtalen, säger Peter Sand.

Genom att systematisera och fördjupa kunskapen rörande psykologiska interventioner kan den psykologiska kompetensen få en starkare profil även inom den somatiska vården, anser Peter Sand. Kunskapen blir lättare att föra ut till andra professioner och forskningen ger psykologin större tyngd.

– Att bidra till ny kunskap tillhör det roligaste med forskningen, men den bör också leda till ett förbättrat patientarbete i framtiden. Det tror jag absolut att min forskning kan göra. *

PETER ÖRN

Rörelser som signalerar liv viktigast för spädbarn

* Att uppmärksamma rörelser från mänskliga är viktigt för barnets möjlighet att orientera sig mot sina föräldrar och därför betydelsefullt för anknytningen. Nu visar ny forskning från Spädbarnslaboratoriet vid Uppsala universitet att spädbarn hellre väljer att titta på rörelser som härstammar från människa än från mekaniska föremål, trots att föremålets rörelser kombineras med synkroniserat ljud.

Resultaten kan bland annat komma att användas i forskningen kring autism, då tidigare forskning visat att tvååringar med autism alltid väljer att titta på rörelser från mekaniska föremål med synkroniserat ljud medan tvååringar med normal utveckling tittar på biologisk rörelse (från människa eller djur). Resultaten i den nya studien skulle därför kunna användas för att utveckla en ny metod som kan ge en tidig indikation på om ett barn kommer att utveckla autism, exempelvis hos småsystem till barn med autism som anses vara en högriskgrupp, uppger forskaren Terje Falck-Ytter på Spädbarnslaboratoriet.

Studien är publicerad i tidskriften *Neuropsychologia*, doi:10.1016/j.neuropsychologia.2011.03.040

Överrisk för förtidspension vid mildare psykisk ohälsa

* Även mildare former av psykisk ohälsa, så som lättare ångest och nedstämdhet, ökar risken för förtidspension med 70 procent. Det visar en ny studie från Karolinska institutet. Studien bygger på data från över 17 000 slumpvis utvalda yrkesarbetande vuxna upp till 64 års ålder i Stockholmsregionen.

Den 70-procentiga riskökningen för förtidspension på grund av mildare former av psykisk ohälsa framkom efter att forskarna räknat in andra faktorer som eventuellt skulle kunna påverka utfallet, så som andra hälsoproblem inklusive värk och olika sjukdomar, socioekonomiska omständigheter och alkoholkonsumtion.

Docent Cecilia Magnusson, som lett studien vid institutionen för folkhälsovetenskap, säger i ett pressmeddelande att arbetslivet i dag ställer stora krav på den enskilde individen, samtidigt som nära relationer och stöttande sociala nätverk inte finns att tillgå i samma utsträckning som förr, och att betydelsen av mildare psykiska ohälsa sannolikt underskattas i samhället. Samtidigt måste man vara försiktig med att sjukdomsförklara vanliga motgångar i livet.

Studien är publicerad i *Journal of Epidemiology and Community Health*, doi 10.1136/jech.2010.119644

Brottsoffer känner sig övergivna av samhället

* Två år efter det att en individ utsatts för ett brott känner hon sig fortfarande missförstådd och misstänkliggjord av samhällsinstanser, samt övergiven i sin utsatthet. Men hon uppvisar mycket få uttryck för hämndbegär eller bitterhet. Det visar psykologen Olof Semb vid Umeå universitet i sin doktorsavhandling *Ohälsa och våldsbrott: Kvantitativa och kvalitativa aspekter i ett tvåårsperspektiv*. Avhandlingen är en del av det så kallade Brottsofferprojektet.

De brottsoffer som ingick i studien är män och kvinnor som utsatts för ett grovt våldsbrott, oprovocerat och begånget av en tidigare okänd gärningsman. I avhandlingen är det främst de 41 personer, av de totalt 91 personer som ingår i Brottsofferprojektet, som inte erbjudits psykologisk behandling efter händelsen, som varit i fokus.

Resultaten visar att kvinnor drabbas av allmänpsykiatriska symtom i högre grad än män, och att symtomen kvarstår två år efter händelsen (depression, ångest och relationsproblem). Analysen visar dessutom att förekomsten av starka akuta känslomässiga reaktioner direkt efter brottet (peritraumatiska reaktioner) ökar risken för psykiskt lidande efter två år. Sådana reaktioner, tillsammans med kvinnligt kön, förekomst av upplevd kontrollförlust under brottet, tidigare psykisk ohälsa samt förekomst av problematiska uppväxtförhållanden, utgör ökad risk för ohälsa efter våldsbrott.

En annan riskfaktor för ohälsa visade sig vara skam, såväl känslor av skam i relation till brottet som en benägenhet att reagera med skam i olika situationer. Skuldskänslor var dock inte kopplade till ökad risk för psykisk ohälsa.

Missbruks- och beroendevetenskap för psykologer

En ny utbildning på halvfart lanseras till hösten för den som vill fördjupa sig i, eller börja forska om, missbruks- och beroendevård.

* Det är Göteborgs universitet som ger en filosofie masterexamen i missbruks- och beroendevetenskap med inriktning mot psykologi eller socialt arbete.

– Utbildningen är ett unikt samarbete mellan Psykologiska institutionen och Institutionen för socialt arbete, säger professor Claudia Fahlke, en av de ansvariga för programmet. Även kunskap från andra vetenskapliga discipliner integreras i masterprogrammet, så som folkhälsovetenskap och neurovetenskap. På utbildningen kommer de studerande att möta både forskare och praktiker.